

Наталія Шабел. Городищенська ЗОШ

Пам'ятаймо минуле заради майбутнього

Відкритий урок для учнів 5-7 класів

Мета. Формувати інтерес до вивчення історії України, мови, літератури, виховувати патріотизм, усвідомлення національної та громадянської приналежності, розуміння того, що необхідно пам'ятати уроки минулого, аби будувати майбутнє, не припускаючись помилок

Обладнання і матеріали. CD-програвач, комп'ютер для демонстрації слайд-шоу¹, записи пісень і мелодій, 3 комплекти фотографій, плакати (дати історичних подій) для оформлення «сцени», свічі

I. Вступ

Звучить мелодія пісні І. Шамо на слова Д.Луценка «Україно, любов моя», поступово стихає, і на тлі притишеної музики учні читають вірш

1 читець. В час біди, і в радості хвилину

Промовляю дороге ім'я:

Дорога, єдина Україно –

Батьківщино, матінко моя...

2 читець. По степах безмежних вітер віяв,

Мрії вдаль несла стрімка вода.

Сяяв Київ золотом Софії –

Матір славна «руським городам».

3 читець. Лицарі рушали у походи

Боронити землю цю святу,
Бо на плечі нашого народу
Час призначив долю непросту.

4 читець. Пам'ятають кручі над водою

Дзвін шабель і постріли гармат...
Повертали козаки із бою
І чекали матері солдат.

1 читець. І гриміла славонька над світом,

І летіла пісня над Дніпром,
Щоб Україні квітнути і жити
На любов, на щастя, на добро².

Учитель. Сьогоднішню зустріч ми присвячуємо розмові про нашу рідну Батьківщину. І говоритимемо ми про її минуле, сучасне і майбутнє. У повсякденному житті людина навряд чи усвідомлює, що кожного дня, щомісяця, щороку відбуваються події, які творять історію – нашу історію, що йде з прадавніх часів, непомітно зливається з сьогоденням і прямує разом з часом у майбутнє. У школах, вузах України історія нашої держави є одним з найважливіших предметів, тому що наряду з рідною мовою та літературою, українським народознавством, вона допомагає молодій людині усвідомити свою національну приналежність, виховує патріотизм та формує її як громадянина.

Двадцять століття було епохою радикальних суспільно-політичних змін, що вплинули на хід історії України. Тому, гортаючи сторінки минулого, варто знову і знову замислитись, які уроки дали нам, сучасникам, жовтневий переворот у 1917 році, трагічні і героїчні події громадянської війни 1918-1920 років, моторошний період сталінських репресій і голодомору 1932-1933 років, Велика Вітчизняна війна, Чорнобильська трагедія...

2010 рік – рік, коли Україна, Європа і весь світ відзначають 65-ту річницю знаменної події – Великої Перемоги у боротьбі з одним із найжахливіших породжень у історії людства – фашизмом, річницю перемоги у Другій світовій війні, яка для нашого народу була Великою Вітчизняною. Це одна з подій у нашій історії, що залишила у долях, у серцях людей глибокий слід, невиліковні рани через непоправні втрати рідних людей, зруйновані села і міста, сплюндровану землю. Але разом з тим ці події стали прикладом мужності, стійкості, нескореності і героїзму нашого українського народу та всіх, хто пліч-о-пліч став на боротьбу з німецько-фашистськими загарбниками.

Та перед тим, як повести мову про ті полум'яні роки, давайте озирнемось у наше минуле, сповнене славних звитяг і гірких поразок, тріумфу і розчарувань, злетів і падінь, переживаючи які, Україна ніколи не втрачала віри, надії і непереборного прагнення свободи.

II. Основна частина

Мелодія I: коротка музична заставка (бандура)

Учитель. Як дитина пишається своїм татусем-майстром чи водієм, чи вчителем, мамою-рукодільницею, кондитером, лікарем, так цілі покоління пишаються своїм далеким і близьким минулим. З дитинства з казок, легенд та переказів у свідомість дитини вкарбовуються образи відважних могутніх богатирів та лицарів – захисників народу і батьківщини. *(Діти пригадують Іллю Муромця, Добриню, Кирила Кожум'яку...)* З перших шкільних уроків запам'ятовуються імена славних видатних князів Київської Русі *(Учні називають князя Олега, княгиню Ольгу, Ігоря, Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Святослава...)*. Свідками величі і могутності нашої держави у далекому минулому є стародавні храми й укріплення *(у супроводі продовження мелодії I демонструється слайд-шоу)*, що збереглися до наших днів і випромінюють потужну енергетику століть: Спаський та Борисоглібський

собори, Антонієві печери у Чернігові, Софіївський собор, Золоті ворота, Києво-Печерська лавра у столиці та багато інших пам'яток по всій Україні.

Але життя не завжди наповнене лише приємними подіями, тому історія зафіксувала для нас багато і трагічних дат, що мусять стати для сучасників уроком, аби ми не припустились помилок, які тягнуть за собою лихо. Так розбрат через прагнення захопити якнайкращі землі і добитися найбільшого впливу привели до ослаблення могутньої Київської Русі, а поряд зі славними подвигами козацькими в ім'я свободи України стоїть підступ і зрада задля власної користі, братовбивча війна за владу і багатство, помста і кров невинних... Але значення Київської Русі, козацької республіки у історії українського державотворення важко переоцінити, як не можна недооцінювати бойовий, волелюбний дух українців. *(Учні пригадують причини занепаду Київської Русі, Визвольну війну 1649 – 1654 років, політичні угоди з Росією після Переяславської Ради, спробу Івана Мазепи домогтися незалежності, помсту царського уряду, зруйнування Січі, спалення Батурина...)*

Читець. Журавлів печаль над степом лине...

Впав козак, тьмяніє голубінь...

А над ним схилилась Україна,

Наче мати, в болю і журбі...

Чтиця. Пам'ять не стирає ні провину,

Ні сумління, ані каяття.

Ти в степу поліг героєм, сину,

Ради миру, волі і звияг.

Під звучання звукозапису пісні кобзаря І.Нечепи – мелодія 2 – демонструється

слайд-шоу з фотографіями храмів, зведених в епоху козаччини,

зразків одягу та зброї, портретами гетьманів,

репродукціями картин на тему козаччини

Учитель. *(на тлі мелодії, супроводжуючи розповіддю показ наступної групи слайдів)* Хоч спливли сотні літ, і ці події залишились далеко у минулому, та вони мали величезний вплив на подальший хід історії нашої держави, а отже, і на наш нинішній день. Тому кожен українець знає, що ми – нащадки славних козаків, які виборили Україні незалежність, заснували республіку, чия мужність і слава гриміли на всю Європу і Азію, чие бойове мистецтво є одним з визнаних видів єдиноборств.

Юнаками у козацькому вбранні виконується композиція: українська народна пісня « Ой на горі та женці жнуть» з елементами танцю і прийомами козацького єдиноборства спас

Після нетривалої паузи звучить запис дзвонів – мелодія З

Учитель. Однією з найтрагічніших, найжахливіших сторінок нашого минулого є голодомор 1932-1933 років. Протягом десятиліть точиться суперечка про його причини. Дослідниками зібрано безліч фактів, які доводять, що голод був створений штучно урядом Радянського Союзу як частина заходів, спрямованих на винищення генофонду нації. Метою ідеології КПРС було виправдання загарбницької політики Росії. Заходи, що проводились у напрямку зростання великої російської нації і асиміляцію та подальше зникнення малих, до числа яких українська потрапила у першу чергу, передбачали фізичне знищення, ув'язнення і виселення, «антирадянських елементів», зокрема куркулів – тих, хто мав у селі міцне прибуткове господарство. Згадаймо події початку ХХ століття. *(Звук метронома)*

1 учень. Росія, 1917 рік, Лютнева революція. Січень, 1917 рік, створення Української Центральної Ради, проголошення УНР. Осінь 1917 рік, Жовтневий переворот. Вересень, 1918 рік, декрет, який узаконює масовий «червоний терор», бій під Крутами – загибель трьохсот відданих юних захисників молодой України у нерівній кривавій битві –

початок протистояння у XX столітті. 1920 рік, на території України остаточно встановлено радянську владу.

2 учень. У 1922 році Україна стає однією з союзних республік Радянського Союзу, а попереду – натхненна спроба українського культурного відродження, сталінський режим, колективізація, переслідування, репресії: арешти, розстріли і як останній крок, щоб навіки приборкати «національну меншину» українців – чітко і продумано спланований голодомор.

3 учень. Дії проросійського комуністичного уряду визнано злочинними у Міжнародній громадській кримінальній справі по звинуваченню КПРС у злочинах на території України. Документи з державних архівів свідчать про свідоме і насильне винищення українців. Це був геноцид проти української нації.

1 учень. Голод тривав 22 місяці, але наслідки його виявлялись ще у 1934 році – хвороби: тиф, кишково-шлункові інфекції. Голод жорстоко косив цілі села. Хто мав сили, намагався знайти їжу для себе, для дітей, які страждали найбільше. Голод був також у Казахстані, на Кубані і Північному Кавказі, де проживали великі групи етнічних українців.

2 учень. Встановити точну кількість жертв голодомору 1932-1933 років досі не вдалось. Причиною є те, що інформація про смертність приховувалась владою, бо ніхто не визнавав факту голоду на Україні, вести державні записи про смерть вже не встигали та часто і не було кому. Внаслідок голодомору померло від 7,5 до 12,5 мільйонів українців.

Мелодія 4. Звучить «Реквієм» Моцарта. Запалюються свічки

Учитель. Щороку ми вшановуємо пам'ять мільйонів українців, безвинно замучених голодом. Не забудьте запалити свічу пам'яті у день, коли вся Україна у скорботі за своїми дітьми, не забувайте поминати їх у дні, коли

поминаєте рідних, що пішли від нас. Шануйте хліб святий – наше національне багатство – бо крихти його колись могли б врятувати від жахливої мученицької смерті маленького хлопчика чи дівчинку у далекім 33-тім.

Мелодія стихає. Нетривала пауза

Учитель. Ще не стих відгомін жахливих репресій 30-тих років, а на нашу землю накотилося чорною хмарою нове лихо – війна. *(Починає звучати стиха і повільно наростає мелодія пісні А.Пашикевича на слова М.Негоди «Степом, степом»...)* Споконвічне прагнення українського народу бути вільним, жити у мирі та злагоді на рідній землі – це та рушійна сила, що протягом століть піднімала на боротьбу проти ворогів – усіх, хто зазіхав на нашу свободу. У пам’яті найстаршого нашого покоління досі живі спогади про Велику Вітчизняну війну.

1 учень. Кривавим полум’ям і чорним димом виписані на тлі історії ХХ століття роки: 1941-1945. *(протягом 1,5-2 хвилин триває демонстрація слайд-шоу: документальні фотознімки часів Великої Вітчизняної війни).* Точилися запеклі бої, радянські війська несли величезні втрати і змушені були відступати перед добре озброєною гітлерівською армією. Вся територія України невдовзі опинилася під владою німецько-фашистських окупантів, а на меті у загарбників було винищення частини населення, підкорення і перетворення решти на рабів... Кожна українська родина дала фронту мужніх захисників-солдат, партизанів, підпільників, кожна родину торкнулося горе – люди втрачали рідних: батьків, дітей, братів, сестер, втрачали дім, але не втрачали віри.

2 учень. Від ворожих обстрілів і авіанальотів, під час жорстоких боїв було зруйновано багато міст і сіл України. Київський Хрещатик і майже вся столиця лежали в руїнах, зазнали значних руйнувань і великих людських втрат Харків, Одеса, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Чернігів та інші міста.

Горіли ліси, хлібні ниви, бо ними смертельним вогнем покотилися фронти.

3 учень. Наш народ самовіддано боровся і на фронтах, і в тилу, і на заводах, працюючи до повного виснаження по 18 годин на добу, виготовляючи зброю і військову техніку та прагнучи швидше вигнати ворога. Фашисти лютували, знищуючи міста і села, страчуючи мирних жителів, силоміць вивозячи молодь на роботу до Німеччини.

Учитель. Чернігівщина – це край партизанської слави, де у роки фашистської окупації було організовано потужний рух опору – це завдавало ворогові значної шкоди. На території нашої та сусідніх областей діяло одне з найбільших партизанських з'єднань під командуванням О.Федорова, Добрянський, Грем'яцький, Носівський, Любецький та інші партизанські загони, осередки підпільних організацій опору базувалися майже в усіх райцентрах. Фашисти ж, намагаючись придушити боротьбу, посилали проти партизан і підпільників спеціальні каральні загони, які страчували всіх, кого вважали причетними до руху опору, спалювали цілі села, а у вогні живцем згорали безневинні діти, жінки, немічні старі. У полум'ї зникли села Червона Гута, Коростень, Пізно-пали, Зелений Гай, Мурав'ї, Бобровиця, Єліно, Видельці, Піски а під час відступу гітлерівці спалили містечко Корюківку. Піски та багато інших. У руїнах лежав 51 населений пункт. Більше 127 тисяч жителів Чернігівщини було вбито Фашистами, більше 41 тисячі – вивезено на каторжні роботи до Німеччини. У вересні 1943 року нашу область було визволено військами радянської Армії. Не можна забути, не можна простити смерть немовляти, що задихнулося димом у палаючій церкві...

3 учень. Нас прагнули зломити, перетворити на безмовних рабів... Нас палили і розстрілювали, нас катували і принижували... Ми падали від куль та осколків гранат і снарядів, ми кричали від горя, бачачи смерть,

ми стогнали і ридали від болю і горя... Але ми вистояли. Ми йшли вперед. І ми перемогли.

4 учень. Вклоняюся Тобі, безстрашний воїне, що йшов під вогнем до Берліна...

1 учень. Вклоняюся Тобі, Велика Мати, що страждала, чекала, вірила і любила – твоя віра і любов вели армії до перемог...

2 учень. Вклоняюся Тобі, Україно, – ти вкотре в історії воскресла з полум'я, бо Ти – нескорена, Ти – непереможна, як Істина, як Воля, як Життя.

3 учень. Вклоняємося Вам, ветерани, за подвиг ваш безсмертний в ім'я миру на землі, в ім'я торжества добра і любові.

Читець. В колонах. Поротно. Крізь попіл, і бронзу, і мармур.

З непам'яті. З пам'яті, з виру морського і суші
Солдати, матроси, єфрейтори і командарми
Суворо проходять повз нас, і грядущих, і суших.

З Європи до Азії, в грізному сяйві багнетів,
Їх – стільки мільйонів!!! – смертей своїх дату затерши,
Встають. І нема серед них ані других, ні третіх,
У списках Планети однині усі вони – перші.

Б.Олійник

Учитель. Час віддаляє від нас ті роки, але біль народу досі не стих – ще живуть сиві вдови, що не дочекалися з фронтів своїх коханих, сумують осиротілі доньки і сини тих, чиє життя забрала війна, стоять обеліски у кожному місті і селі і нагадують нам, що війна – то страшне лихо і біль. З нагоди 65-тої річниці визволення України від німецько-фашистських загарбників ми дякуємо ветеранам Великої Вітчизняної війни за їх безсмертний подвиг в ім'я нашого

мирного сьогодення і вшановуємо пам'ять всіх синів і дочок нашої Батьківщини, що полягли у боротьбі з ворогом *хвилиною мовчання*.

Хвилина мовчання

Виконується пісня В.Баснера на слова Є. Матусовського

«На безимянной высоте...»

Учні вручають квіти запрошеним на урок ветеранам і дітям війни

1 учень. Історія ХХ ст. навіки збереже як застереження для нащадків ще одну трагічну подію – це аварія на Чорнобильській атомній станції у 1986 році. Україна перебувала тоді у складі Радянського Союзу – могутньої супердержави з претензіями на світове володарювання. Чим нині можна виправдати таку господарську діяльність можновладців, які всупереч здоровому глузду дозволили спочатку збудувати атомного монстра за сто десять кілометрів від багатонаселеної столиці, потім знехтували системою безпеки, проводячи експерименти, а потім роками приховували від людей правду про небезпеку від наслідків катастрофи.

2 учень. Сотні ліквідаторів аварії померли від хвороб, викликаних опроміненням, у перші місяці й роки після аварії, тисячі дітей народилися з вродженими вадами здоров'я. Мертва тридцятикілометрова зона, де розбитими шибками зі скорботним докором дивляться нам у душу порожні будинки міст Прип'яті і Чорнобиля та десятків сіл, стала прихистком для тих, хто відмовився залишити рідний дім і готовий померти на самоті, але на рідній землі, та для здичавілих котів, собак, що блукають серед рослин-мутантів.

3 учень. Кого звинуватити? Як пробачити? Як забути? Ні, такого забувати не можна! Коли людина свідомо ризикує зруйнувати свій дім – рідну природу, слід нагадати їй про Чорнобиль, хоча він і сам нагадує і нагадуватиме про себе не знати як довго.

III. Заключна частина

Учитель. Історія – це епохи розквіту і занепаду, періоди триумфу і скорботи, це – і горе, і радість, це – і сором, і слава. Вивчати і знати історію – важливо і цікаво. Прислухайтесь до розмов старших, коли вони, обговорюючи ті чи інші події історії наважуються висловлювати припущення: «А от якби тоді не..., то б зараз!..» І хоча це не розмови дипломованих політологів, але народ найчастіше має рацію, бо саме він на своїх плечах завжди несе весь тягар наслідків чийхось помилок і невиважених рішень.

Можна себе змусити забути
Січ в огні, Батурин у крові,
Викреслити з пам'яті і Крути,
Й нагороди діда бойові,
Єліно, Корюківку в пожежі,
В сорок третім битву за Дніпро...
Але душі предків пильно стежать,
Передавши в спадок нам урок:
Славу й сором, реквієми й марші,
Біль і радість, сльози і любов...
І за нинішні діяння наші
Ми відповідати будем знов
І перед прийдешнім, і минулим, –
Хоч туди й немає вороття.
І якщо історію забули –
Вам не збудувати майбуття.

-
- 1 Кількість слайдів у тематичному комплекті 8-10, тривалість демонстрації однієї серії слайдів 1-2 хвилини, виконано у програмі PowerPoint.
 - 2 Авторство віршів, крім уривка 3, належить автору сценарію Н.А.Шабел.

Пам'ятаймо минуле заради майбутнього



Відкритий урок для учнів 5-7 класів

Автор сценарію

вчитель української літератури

і англійської мови

Городищенської ЗОШ І-ІІ ст.

Менського р-ну Чернігівської обл.

Наталія Андріївна Шабел

2009 р.